

การวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาการแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี Value in Local Wisdom of Lakhon Chatri of Phetchaburi Province

จันทจุฑา สุวรรณคัมภีระ¹/ หทัยรัตน์ ทับพร²/ อัครวิทย์ เรืองรอง³

Chinchutha Suwankhamphira¹/Hatairath Tubporn²/ Akwit Ruangrong³

¹นิสิตปริญญาเอกสาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Doctoral student, Faculty of Development Education, Chulalongkorn University

²อาจารย์ สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²Lecturer, Development Education, Chulalongkorn University

³อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

³Lecturer, Bachelor of Education Program in Thai

Corresponding author E-mail: chinchutha.s@gmail.com

(Received: February 29, 2024; Revised: May 14 2024; June 26, 2024)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 5 คณะ ได้แก่ คณะพรหมสุวรรณ คณะ พ เทพประสิทธิ์ คณะธิดาพรหมสุวรรณ คณะปทุมศิลป์ และคณะเบญจาศิษย์ ฉลองศรี โดยเลือกศึกษาพื้นที่แบบเจาะจง ได้แก่ วัดมหาธาตุวรวิหาร บ้านเจ้าภาพ สถานที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์และที่พักอาศัยของกลุ่มนักแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี การวิเคราะห์ครั้งนี้ใช้หลักทฤษฎีคุณค่า (Axiology) ซึ่งประกอบด้วยคุณค่าสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) และคุณค่าจริยศาสตร์ (Ethics) ผลจากการวิจัยพบว่าการวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีมีคุณค่าสุนทรียศาสตร์ในด้านการแสดง ด้านวรรณกรรม และด้านพิธีกรรมความเชื่อ มีคุณค่าจริยศาสตร์แสดงถึงคุณธรรมการประพฤติตน คุณค่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ ที่มีลักษณะเฉพาะประจำท้องถิ่นมีจุดเด่นที่ปรากฏในละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี แสดงให้เห็นองค์ความรู้ที่มีข้อบ่งชี้ในการแก้ปัญหาตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ยังคงสร้างความความบันเทิงและจรรโลงจิตใจ กลายเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีการนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับยุคสมัย เกิดคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: คุณค่า ภูมิปัญญา ละครชาตรีเพชรบุรี

Abstract

The purpose of this research is to analyze the value of Cha-Tri drama wisdom in Phetchaburi. There are 5 Chatr drama performing troupes which were Phromsuwan, Por Theprasit, Phromsuwan Tida, Pathumsilp, and Benjasit Chalongsri by selecting the study of a specific areas using purposive sampling method where the troupes usually perform which were at Wat Mahathat Worawihan temple, the host's places, places with sacred things and the residence of a Cha-Tri drama performers in Phetchaburi. The study analysis used the principle of value theory (Axiology), which consists of aesthetic values (Aesthetics) and ethical values (Ethics). The results were found that an analysis of the wisdom values of the Cha-Tri drama in Phetchaburi were aesthetic value in performance literature and rituals, beliefs, and ethical values that represents morality. Other values such as culture and identity with specific characteristics and local characters were the features of Phetchaburi's Cha-Tri drama which demonstrated a knowledge that indicated how to solve problems according to the social and cultural context that still entertain and nourish the people's mind. These have become an artistic and cultural heritage that have been applied to suit the contemporary life creating values and great benefit to the development of the local area as a source of learning and cultural tourist attractions.

Keywords: Value, Wisdom, Phetchaburi Chatr drama

บทนำ

ละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง แสดงออกถึงคุณค่าภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อันได้แก่ ความคิด ความรู้ ความเชื่อ ศาสนา จารีต ประเพณี ขนบธรรมเนียม แบบแผน ข้อปฏิบัติในกลุ่ม หรือสังคม ซึ่งมีการยอมรับปฏิบัติสืบทอดกันมา ในรูปของการปฏิบัติ ได้แก่ พิธีกรรมทางศาสนา การพูดหรือสื่อภาษา การร้อง เล่นดนตรี เป็นสื่อทำนองออกมาเป็นเสียง สร้างความบันเทิงใจให้แก่ชุมชน บ้าน หรือในหมู่บ้านมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี มีลักษณะเฉพาะของรูปแบบการแสดงของละครพื้นบ้านที่มีบทบาทในการสั่งสอนขัดเกลาเยาวชนผ่านเรื่องราว นิทาน วรรณคดีพื้นบ้าน ในพิธีการแก้สับบนและบทบาทการให้ความบันเทิงในสังคมจังหวัดเพชรบุรีนิยมแสดงแพร่หลาย มีการฝึกหัดที่มีขนบแบบแผน ละครชาตรีมี

การผสมผสานทั้งละครในราชสำนักกับละครชาตรีพื้นบ้านเพชรบุรี มีองค์ความรู้และคุณค่าที่เกิดจากกระบวนการถ่ายทอดฝึกหัด มีรูปแบบอัตลักษณ์เฉพาะ โดยถ่ายทอดส่งต่อกันจากรุ่นต่อรุ่นมีบทบาทในการสั่งสอนขัดเกลาเยาวชนผ่านเรื่องราว นิทาน วรรณคดีพื้นบ้าน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี มีคุณค่าภูมิปัญญาสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้คนชุมชนสังคมได้ ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงการศึกษาคุณค่าภูมิปัญญาดังนี้

คุณค่าปรากฏในการศึกษาเรื่องปรัชญาข้อที่ 3 ตามกรอบแนวคิดของ ส.ศิวรักษ์ (2545)

1. อภิปรัชญา (Metaphysics) หรืออภิปรัชญา (Ontology) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความจริงแท้อันสูงสุด เรื่องธรรมชาติของจักรวาลและธรรมชาติของมนุษย์ เช่น โลกและจักรวาลสัมพันธ์กันอย่างไร และมนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้หรือไม่ ถ้ามีอย่างไรมนุษย์มีเสรีภาพในชีวิต หรือว่าอยู่ภายใต้อำนาจลิขิตของอิทธิพลภายนอก เป็นต้น

2. ญาณวิทยา (Epistemology) หรือทฤษฎีแห่งความรู้ (Knowledge Theory or Theory of Knowledge) เป็นการศึกษาว่ามนุษย์จะเข้าถึงความจริงอันสูงสุดได้อย่างไร เช่น ความจริงแท้อันสูงสุดมีจริงหรือไม่ มนุษย์จะรู้ได้อย่างไรว่า สิ่งที่ยู๋มานั้นถูกต้องขอบเขตของความรู้มีกำหนดแค่ไหน และอะไรคือจุดปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้ เป็นต้น

3. คุณวิทยา อักษวิทยา อรรถวิทยา (Axiology) หรือ ทฤษฎีคุณค่า (Value Theory or Theory of Value) เป็นการศึกษาเรื่องคุณค่าทั้งในแง่ความงามและความดีของชีวิตและโลก เช่น คุณค่าชนิดใดเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่มนุษย์พึงปรารถนา และจะได้มาอย่างไร คุณค่านี้นี้มีรากฐานมาจากความจริงหรือเปล่า ความงามทางศิลปะเป็นอย่างไรเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์หรือไม่ เป็นต้น คุณค่าภายใต้ความหมายทางปรัชญาจึงไม่ได้นำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้องสมบูรณ์ของชีวิต แต่เป็นการวิพากษ์เพื่อนำไปสู่การคิดเรื่องความดีและความงามให้กระจ่างชัดขึ้นโดยมีการใช้เหตุผลในการหาคำตอบ

อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าเป็นสิ่งที่งามของมนุษย์ที่สามารถทำให้ปรากฏกระจ่างขึ้นได้ด้วยการอธิบายเหตุผล และการอธิบายความดี ความงามนั้นก็ปรากฏการอธิบายในความหมายทางสุนทรียศาสตร์ และจริยศาสตร์ นอกจากนี้เมื่อศึกษาคุณค่าในเชิงความรู้ที่ได้สั่งสมและมีการถ่ายทอดต่อตามยุคสมัย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงประเด็นภูมิปัญญาซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ประเวศ วะสี (2547: 21) กล่าวว่า ภูมิ แปลว่า แผ่นดินในแต่ละแผ่นดินหรือสิ่งแวดล้อม แต่ละแห่งจะมีลักษณะไม่เหมือนกัน มนุษย์ต้องสร้างปัญหาที่เหมาะสมที่จะอยู่ได้ใน “ภูมิ” หรือสิ่งแวดล้อมนั้น ปัญญาจึงเป็นความรู้ที่เกิดจากแผ่นดินและสิ่งแวดล้อมนั้น

เสนห์ จามริก (2537: 33-34) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นผลอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของความคิดกับโลกแวดล้อมอันหลากหลาย และเป็นการผสมผสานกันระหว่างสภาพภูมิศาสตร์ทรัพยากร และธรรมชาติ

แวดล้อม ศาสนาและกระบวนการทางสังคม ทั้งหมดประกอบเป็นองค์ความรู้อันเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งส่งสมถายทอดสืบต่อกันมา และเกี่ยวข้องอยู่รอบด้านของวิถีการดำรงชีวิต

ดังนั้น “ภูมิปัญญา” หมายถึง องค์ความรู้และคุณค่าที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ในการจัดการในพื้นที่ด้วยสติปัญญาทำให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิต มีการเคารพในจิตวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

ตามที่ วนิดา อินทรอำนวย (2560) ให้ความหมายภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ “ความรู้ การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติ หรือ ทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึก เป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อ ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน ซึ่ง “ชุมชน” ในที่นี้หมายความว่า กลุ่มคนกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มที่มีความรู้ มีการประพฤติปฏิบัติ สืบทอด หรือมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น

อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี หมายถึง สิ่งดีงามของมนุษย์ที่สามารถทำให้ปรากฏกระจ่างขึ้นได้ด้วยการอธิบายเหตุผล และการอธิบายความดี ความงามนั้นที่ปรากฏด้วยการอธิบายในความหมายด้านสุนทรียศาสตร์ และด้านจริยศาสตร์ เป็นองค์ความรู้ที่มีการสั่งสมประสบการณ์ชุมชนหรือกลุ่มคนมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ด้วยสติปัญญาทำให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิต มีการเคารพในจิตวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

ทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคลที่มีในละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีทำหน้าที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมผ่านความบันเทิงดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุยเดช พระราชทานแก่คณะกรรมการตัดสินภาพยนตร์ไทยยอดเยี่ยมประจำปี 2518 ศิลปิน นักแสดง นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่เทคนิคภาพยนตร์ ณ ศาลาดุสิดาลัย วันอังคารที่ 10 สิงหาคม 2518 (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2549) ว่า

“...ผู้ที่เป็ศิลปินมีหน้าที่ที่จะดูว่ามีความรู้สึอะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและแสดงออกมาในทางของตน ประโยชน์ที่จะได้ทางตรงและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปสำหรับศิลปินคือทำให้ผู้อื่นมีความบันเทิง แต่ประโยชน์นั้นอาจจะก้าวไปไกลกว่านั้น นอกจากประโยชน์ที่จะทำให้อื่นมีความบันเทิงมีความสุขในการได้ยินได้ดู ได้ฟัง ศิลปะที่แสดงเป็นประโยชน์อย่างอื่น คือชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดมีอยู่หัวใจของคน และเมื่อเห็นแล้วผู้ที่เห็นผู้ที่เรียกว่าผู้ชม ผู้ฟัง ก็อาจจะนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก นอกจากจะเป็นการบันเทิงให้ความสุข ความจริงในเรื่องบันเทิงนั้นมีประโยชน์ทั้งนั้นในทางที่จะทำให้เกิดคิดทำให้เห็นความจริงในจิตใจและเมื่อเห็นความจริงในจิตใจแล้วทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น และสามารถที่จะปฏิบัติตนให้ดีให้มีประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมได้...”

พระราชดำรัสข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของหน้าที่ศิลปินที่ยังคงมีบทบาทหน้าที่ให้ประโยชน์ด้านความบันเทิง และยังสามารถสะท้อนความรู้สึกผิดชอบชั่วดีจรรโลงจิตใจให้ผู้ชมก่อเกิดประโยชน์ต่อสังคมจังหวัดเพชรบุรี

ละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี โดยส่วนมากจัดแสดงในงานแก้สับบนถือเป็นอาชีพหนึ่งของชาว จังหวัดเพชรบุรี ตามพัฒนาการปรากฏในพื้นที่ในบริเวณอำเภอเมือง อำเภอบ้านแหลม และอำเภอบ้านลาด ตามการศึกษาข้อมูลของ จันทิมา แสงเจริญ (2539) มีจำนวน 28 คณะ และมี 18 คณะมีพื้นที่อยู่บริเวณ อำเภอเมือง พบเห็นได้มากในบริเวณวัดมหาธาตุวรวิหารและการแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีการว่าจ้างให้ จัดแสดงแก้บนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน วิฑูรย์ คุ่มหอม (2565) ได้อธิบายว่าปัจจุบันมีการปรับปรุง การแสดงตามวันเวลา สถานที่ตามความต้องการของเจ้าภาพ ในบางครั้งปัจจัยด้านสถานที่ การบริหารจัดการในการแสดงละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรีก็ส่งผลต่อรูปแบบการแสดงที่อาจทำให้จัดการแสดงได้ อย่างไม่เต็มທີ່ทั้งด้านเวลาในการแสดง เครื่องแต่งกาย การใช้เสียงการร้องการเจรจา และการทำพิธีกรรมที่ ต้องใช้สมาธิสร้างความสงบนิ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดแสดง ทำให้การแสดงละครชาตรีของจังหวัด เพชรบุรีมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

ละครชาตรีของเพชรบุรี นำเสนอวิธีการสร้างความบันเทิงของมนุษย์ตามวิถีชีวิตของคนไทยที่เกิด ความสะเทือนใจในแง่ของการผ่อนคลาย การลดช่องว่างทาง เพศ วัย ชนชั้น ระบบศักดินา การนำ วรรณกรรมเรื่องเล่ามาสะท้อนสื่อสารความคิด อีกทั้งละครชาตรีได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญในอดีตแต่เป็นที่ น่าเสียดายที่ขาดความตระหนักรู้ในการทำ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง จนทำให้เกิดการลดทอนคุณค่าของละคร ชาตรี ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลคุณค่าภูมิปัญญาการแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี ด้วย สุนทรียศาสตร์และจริยศาสตร์ที่แสดงจุดเด่นของจังหวัดเพชรบุรีสร้างการรับรู้เสริมความเข้าใจให้เกิดความ ตระหนักรู้ให้นำไปสู่การยกระดับคุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง วิธีการนำเสนอองค์ความรู้ของละครชาตรีนำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่ที่มีปรากฏหลักฐานสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงปัจจุบัน ศึกษา พื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) วัดหรือสถานที่ที่มีละครชาตรีแก้สับบน ได้แก่ วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี บ้าน ศาลเจ้าตามที่ได้เจ้าภาพว่าจ้างไปแสดงเพื่อแก้สับบน ที่ตั้งคณะละครชาตรีที่ยังคงมี การสืบสานและสถานที่การแสดงละครแก้สับบนยังคงจัดการแสดง และสัมภาษณ์นักแสดงที่สามารถบอก

บทละครและมีการถ่ายทอดการแสดงละครชาตรีให้แก่ลูกศิษย์ในปัจจุบันโดยผู้วิจัยใช้แนวทางการเลือกแบบก้อนหิมะหรือแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เพื่อเป็นตัวแทนนักแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 5 คน ได้แก่

1. นางบุญธรรม จันทรสุข หัวหน้าคณะพรมสุวรรณ
2. นางสมน จันทรสุข หัวหน้าคณะ พ เทพประสิทธิ์
3. นางสะอาด จันทรสุข หัวหน้าคณะธิดาพรมสุวรรณ
4. นางประทีนทิพย์ โสสกุล หัวหน้าคณะประทีนทิพย์
5. นางเบญจา แก้วอิน หัวหน้าคณะเบญจาศิษย์ฉลองศรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและกระบวนการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ (IRB) ใช้เป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปเก็บข้อมูลได้

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1. ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามจริงในพื้นที่ที่มีการจัดแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับคุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีและจากการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดและแสดงเป็นขั้นตอนการศึกษาซึ่งมีรายละเอียดดังนี้



ภาพที่ 1 แผนภาพกรอบแนวคิดในการศึกษาคุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี

ที่มา : ผู้วิจัย (2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวข้องกับละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี

2. ออกแบบเครื่องมือผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และผ่านกระบวนการตรวจสอบจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ (IRB)
3. นำเครื่องมือที่ได้สัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าของคณะและยังเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ละครชาตรี
4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการรวบรวมเอกสารมาประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงข้อมูลประมวลผลข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ตามรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ
5. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

คุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี ได้แบ่งตามการวิเคราะห์แนวคิด คุณค่าสุนทรียศาสตร์ คุณค่าจริยศาสตร์ และคุณค่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ คุณค่าด้านวัฒนธรรม อัตลักษณ์ ดังนี้

คุณค่าสุนทรียศาสตร์

ด้านนักแสดง ละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีต้องฝึกหัดจนสามารถร้องบท เจาจาบท ตามบทวรรณกรรมที่นายโรงได้นัดหมายไว้ ด้วยความคล่องแคล่วไหวพริบปฏิภาณ และการปฏิบัติทางการแสดงได้อย่างสวยงามตามองค์ประกอบการแสดงอย่างลึกซึ้ง มีการรับรู้ชื่นชมในความงามจากบทวรรณกรรม การร้องเพลง การเจรจา การเข้าใจเพลงจังหวะทำนอง การใช้พื้นที่ในการแสดง บุญธรรม จันทรสุข (2566) ได้อธิบายเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร่างกายมีลักษณะเฉพาะ ต้องฝึกฝนจนเข้าใจจังหวะการเต้นเสา การฝึกนั่ง การใช้มือจีบในลักษณะต่าง ๆ ตั้งวงขึ้นมา ดูความอ่อนช้อย พระเอกแบะเหลี่ยม ย่อเข้ามีการออกท่าทางแรกเริ่มคือ บทตาย เป็น อยู่ ไป มา พุดจาปราศรัย ผู้หญิงคนนี้น่ารักน่าสงสาร ไกล ไกล เป็นต้น



ภาพที่ 2 นางบุญธรรม จันทรสุข ทดลองถ่ายทอดท่าทำให้ผู้สนใจฝึกฝน

ในภาพคือ นายเจษฎา อยู่สุข

ที่มา : ผู้วิจัย (2564)

นาวิ สาสงเคราะห์ (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตัวนายโรงละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี กล่าวถึงอัตลักษณ์จำแนกได้คือ 1) อัตลักษณ์การฝึกหัด ในการฝึกหัดมีการเรียนรู้แบบครูพักลักจำ มีครูเป็น

ต้นแบบมีแรงจูงใจคืออาชีพมีรายได้ 2) อุตลักษณ์กระบวนทำรำและทำรบ มีทั้งทำรำที่ปรากฏในแม่บทและทำประกอบสร้างจากการใช้อยู่ยวะ ศีรษะ มือ แขน ลำตัว ขาและเท้า ไม่ปรากฏการประเท้าและไม่ถ่ายน้ำหนักตัวไปยังเท้าที่ก้าวออกไป 3) อุตลักษณ์การแสดง คือแสดงแบบความเชื่อพิธีกรรมมีหน้าที่ร้องเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รำถวายมือ ร้องประกาศโรง รำชิตชาตรี ลาเครื่องสังเวย ร้องเพลงสรรเสริญพระคุณครู และการแสดงเป็นตัวละครมีหน้าที่เปิดเรื่อง ร้องบทตั้ง ร้องเข้ากับเพลงโทน มีการเจรจา นายโรงต้องมีความสามารถทั้งการแสดง การร้อง การรำ การเจรจา ความงามตั้งแต่การคัดเลือกนักแสดงตัวละครหลัก

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลวิเคราะห์ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก สะอาด จันทรสุข (2566) ได้พิจารณาจากรูปร่างหน้าตา ความสามารถ การร้องการเจรจา มีลักษณะการทรงตัวที่พร้อมในการฝึกหัดและถ้ามีพรสวรรค์ก็จะทำให้การฝึกหัดง่ายและเป็นธรรมชาติตัวพระมีลักษณะบุคลิกภาพสง่างามดูฉลาดปราดเปรื่องแสดงอารมณ์ผ่านแววตา น้ำเสียง มีการออกท่าทางตั้งวงได้อย่างสง่างามสมส่วน ตัวนางอ่อนหวานหน้าตาสวยจิ้มลิ้ม นางกะเหร้งต้องเป็นคนที่สามารถเล่นตลกได้คนดูขำ โดยส่วนใหญ่แล้วตัวพระ หรือตัวนายโรงไปเล่นตลกบุคลิกจะไม่ขำ ต้องเป็นคนที่มีความรู้พื้นฐานที่อารมณ์ขัน หัวไว สอนคล้องกับ สุมณ จันทรสุข (2566) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวตลกว่าต้องเป็นคนหัวดีมีไหวพริบปฏิภาณ เสียงดังฟังชัด การเจรจาต้องรู้จังหวะเว้นช่วงเวลาให้คนดูได้คิดตามและที่สำคัญต้องเป็นคนมีบุคลิกตลก จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยได้จำแนกลักษณะตัวละครหลักในการแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางตัวละครและลักษณะเด่นของละครชาตรี

ตัวละคร	ลักษณะของตัวละคร
ตัวนายโรง พระเอก	รูปร่างสันทัด ลำคอระหงส์ สง่างาม วงก้นเหยียดกว้าง มีความสามารถในการร้องเพลง เจรจาสื่อสารชัดเจน
นางเอก	รูปร่างสมส่วน กริยาสุภาพเรียบร้อยผิวพรรณผ่องใส วาจานุ่มนวล ความสามารถในการร้องเพลง เจรจาสื่อสารชัดเจน
ตัวตลก นางกะเหร้ง	รูปร่างท้วม การเจรจาโผงผาง บุคลิกลักษณะเฉพาะต้องเป็นคนตลก ความสามารถในการร้องเพลง เจรจาสื่อสารชัดเจน

จากตารางทำให้ทราบว่านักแสดงละครชาตรีมีเอกลักษณ์เฉพาะตามบทบาทตัวละครหลัก ตัวนายโรงหรือพระเอก นางเอก และตัวตลก แบ่งตามลักษณะได้ ดังนี้

1. รูปร่างหน้าตา
2. กริยา

3. บุคลิกภาพ

4. ความสามารถ



ภาพที่ 3 พระเอกหรือตัวนายโรง นางเอก ในบทบาทพระอภัยมณีกับนางผีเสื้อสมุทร

โดยกลุ่มอนุรักษ์ละครชาตรีเมืองเพชร

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์ละครชาตรีเมืองเพชร (2564)



ภาพที่ 4 ตัวตลกหรือนางกะแห่ในบทบาทนางผีเสื้อสมุทร โดยกลุ่มอนุรักษ์ละครชาตรีเมืองเพชร

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์ละครชาตรีเมืองเพชร (2564)

ด้านดนตรี ที่ใช้ในการแสดงละครชาตรี ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในเอกสารประกอบการสัมภาษณ์นักแสดง ซึ่งมีความสอดคล้องกันคือ แต่เดิมมีเพียงโทนหรือทับ 1 คู่ กลองตุ๊ก 1 คู่ ปี่นอก กรับและฉิ่ง มีเครื่องดำเนินทำนองอย่างเดียว คือ ปี่

สุมล จันทรสุข (2563) อธิบายว่า วิธีการเล่นส่วนมากมีลักษณะเฉพาะ ไม่มีการฝึกหัดแบบเขียนหนังสือ รับถ่ายทอดด้วยการจำ “ครูพักลักจำ” ไม่มีการฝึกหัดเป็นแบบแผนขั้นตอนบางครั้งนักแสดงที่เป็น

ตัวตลกมีความสามารถตลกเอง เป่าปี่ได้ แต่ไม่ละเอียด ละครเพชรบุรีไม่เล่นตามเพลงเถา เอาเพลงเก่ามาร้อง ปัจจุบันคนปี่หายาก เครื่องดนตรีมี โทนกลองเล็ก 1 คู่ ฉิ่งฉาบ กรับไม้ไผ่ มีการใช้ระนาดบรรเลงแทนการเป่าปี่

จะเห็นได้ว่าดนตรีในละครชาตรีมีการปรับเปลี่ยนการเพิ่มจำนวนเครื่องดนตรีจากปัจจัยด้านความหลากหลายที่สร้างความบันเทิง จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยบางครั้งพบกลองสากล ดีเสริมในการแสดงอารมณ์ของนักแสดง และมีการใช้เครื่องขยายเสียง

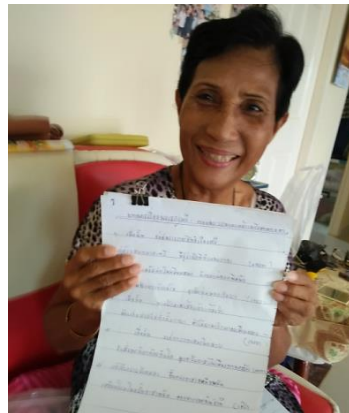
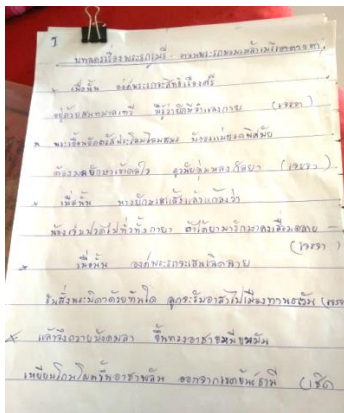
บทร้องมีความหมายที่ช่วยให้ผู้ชมได้สัมผัสถึงคุณค่าความหมายกับจินตภาพ บทร้อง การร้อง ตัวแสดงต้องใช้อารมณ์ อาทิ ร้องให้ คนบอกบท ต้องมีความสัมพันธ์กับบทบาทตัวละคร เช่น พระอภัยมณี ก่อนเล่าชีวิตตัวเอง ต้องให้ผู้ชมเข้าใจบทบาทอารมณ์ของนักแสดงเริ่มตั้งแต่คนบอกบทละคร ซึ่งต้องบอกด้วยน้ำเสียงเศร้า โกรธ ดีใจ เช่น นางผีเสื้อในบทต้องบอกอ่อนหวานคนบทมีความละเอียดอ่อน แสดงอารมณ์มีวิธีการบอกบทให้นักแสดงคือบอกบรรทัดแรก บรรทัดที่สองต้องอยู่ในใจเพื่อความต่อเนื่อง สุรศักดิ์ ปานลักษณ์ (2562) อธิบายเกี่ยวกับเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงละครชาตรีมีหลายประเภท เพลงหน้าพาทย์ที่ใช้แสดงอาภักภริยาของตัวละคร เช่น เดินทาง ร้องให้ แปลงกาย สู้รบ แสดงอิทธิฤทธิ์เป็นต้น เพลงละครจะรับร้องส่งร้องของตัวละคร การร้องส่งผู้แสดงจะร้องเพลงขึ้นมาก่อน ดนตรีจึงบรรเลง ให้จังหวะตามเพลงที่ผู้แสดงร้อง เมื่อการแสดงจบจะร้องเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์กลับสู่ที่ประทับหน้าพาทย์บรรเลงเพลงร่ำและเพลงกราวรำเป็นการจบการแสดง

ในการออกแบบการบรรเลงให้สอดคล้องกับกิจกรรมทั้งแบบพิธีกรรมและการแสดงละครนักดนตรีต้องสังเกตการดำเนินการของนักแสดงในแต่ละครั้งการเลือกเพลงการตกลงกับคณะการแสดง การบรรเลงก่อนเริ่ม แม้ในบทเจรจาที่ยังช่วยเสริมแทรกเสริมอารมณ์การออกแบบเสียงต้องใช้ทักษะของนักดนตรีแต่ละคนแทรกเสียงระนาดเวลาตลกตีสีเสียงกลองตอนตกใจ เป็นต้น ในด้านการแสดงละครชาตรีมีการแสดงออกด้วยท่าทาง อารมณ์เรื่องเล่าที่สื่อสารผ่านกระบวนการละครรำ ดนตรีที่บรรเลงในระหว่างพิธีแก้บนเพื่อให้เจ้าภาพได้ฟังประกอบกับการชมละครชาตรีรำและร้องบทที่สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบทร้องทั้งในพิธีกรรมและการจับเรื่องของละครชาตรี มีการสื่อสารด้วยภาษาท้องถิ่นการออกเสียงให้ดังเป็นพื้นฐาน ตัดคำสำเนียงสั้นและมีเสียงสูงท้ายคำ แสดงถึงเอกลักษณ์ของละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี

ด้านวรรณกรรม ละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีนิยมนำวรรณกรรมเรื่องแก้วหน้าม้า สังข์ทอง ตะเพียนทอง พระอภัยมณี มีบทร้องบทพูด เนื้อเพลง ตัวเจรจา ดูจากการบวทรณกรรมจากสุนทรภู่ซึ่งก็มีการแต่งบทเสริมขึ้นบ้างตามลักษณะของนักแสดง นิยมดำเนินเรื่องรวดเร็ว มีกลเม็ดโดยการผสมเรื่องสะท้อนสถานการณ์ปัจจุบัน บทบาทนางกะแห้งตลกเล่นเรื่องที่สนุกสนานถูกใจคนดู มีทั้งเรื่องที่สนุกสนานบันเทิงและเรื่องที่มีคติสอนใจโดยยังคงโครงเรื่องตำนาน นิทานพื้นบ้าน เรื่องจักรวาล วิถีเลือกบทวรรณกรรม ดำเนินเรื่องรวดเร็ว ละครโกลดโผนถ้าพระเอกบรรยายก็จะต้องมีกมุขโกลดโผน เช่น สุวรรณวงศ์ ตะเพียนทอง พระเอกต้องเก่งเลือกเรื่องจากพระเอกเป็นหลัก การคัดเลือกบทที่นำมาแสดงวิธีการที่ได้

ไต่ตรองถึงความเหมาะสมของการจัดการแสดงถือเป็นความปราชญ์เปรี๊ยะ โดยส่วนมากผู้ที่ทำหน้าที่นี้คือนายโรง หรือที่เรียกกันในกลุ่มนักแสดงละครชาตรีว่า โตโผ (หัวหน้าคณะละคร) ซึ่งในประเด็นนี้สะท้อนเอกลักษณ์ของละครชาตรีที่มีความแตกต่างจากละครไทยดั้งเดิมประเภทอื่น คือ ละครนอก ละครใน

วรรณกรรมทั่วไปที่นิยมนำมาแสดงละครชาตรี ได้แก่ พระอภัยมณี แก้วหน้าม้า ไชยเชษฐ์ จำปาทอง จันทวงศ์ โกมินทร์ เรื่องที่ยกตัวอย่างมาคือเรื่องพระสุธน ตอนจับนางมโนห์ราถึงบูชายัญ มีเรื่องย่อต่อไปนี้ เรื่องย่อพระสุธน ตอนจับนางมโนห์ราถึงบูชายัญร้องเพลงเชื้อ รำถวายมือ ร่ำรำซัด (เสมอ) พระสุธนออก



ภาพที่ 5 แม่ครูบุญธรรม จันทรสุข คณะพรหมสุวรรณ ละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี

กับตัวอย่างบทละครชาตรีเรื่องพระรถเมรี

ที่มา : บุญธรรม จันทรสุข (2564)

อาจกล่าวได้ว่าละครชาตรีเลือกวิธีส่งต่อภูมิความรู้โดยนាំวรรณกรรมเรื่องเล่ามาสะท้อนความคิด และมีการสื่อสารข้อมูลความคิดโดยคำนึงถึงเหตุผลในการกระทำของมนุษย์ การนำเสนอวิธีสร้างความบันเทิงของมนุษย์ตามวิถีชีวิตของคนไทยที่เกิดความสะท้อนในในแง่ของการผ่อนคลาย การลดช่องว่างทางเพศ วัย ชนชั้น ระบบศักดินา นอกจากนี้การศึกษาในเชิงลึกในสาระสำคัญของละครชาตรีชนบ จาริต สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ที่มีใช้แต่เพียงการอนุรักษ์รูปแบบการแสดง แต่ต้องศึกษาประเด็นคุณค่าที่ต้องมี แนวทางการสืบสาน

ด้านการแสดง ประกอบด้วย ขั้นตอนการจัดการเวลาในการแสดง ช่วงเช้าสองชั่วโมง ช่วงบ่ายหนึ่งชั่วโมง และมีการกำหนดลำดับว่าถ้าเป็นร่ำต้องออกแสดงก่อน แต่ถ้าคนไม่เคยเล่นคนบทจะเล่าให้ฟัง ผู้กำกับ บอกเพลงให้พระเอก นางเอกเริ่มแต่งกายแต่งหน้า โหมโรง รำถวายมือ เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ร้องเชิญครู ซัดหน้าเตียง จับเรื่อง หรือ แล้วแต่ความต้องการของเจ้าภาพ มีช่วงพักเที่ยง จากนั้นร้องเชิญครูรอบบ่าย บ่ายร้องคำพริต แก์สินบนมีเครื่องสังเวย ถ้าไม่มีก็ไม่ต้องแก์สินบน ผู้แสดงมีการเตรียมตัวก่อนแสดง เตรียมไว เล่นเลย เตรียมบทพูดคุยกดกลางสื่อสารกับนักดนตรีคนปี ถ้าเป็นการแสดงแก์สินบนจับเรื่องสองชั่วโมง ใน

กลุ่มนักแสดงละครชาตรีมีการใช้คำว่า “ขอต” พุดเป็นประโยคว่า “ได้ขอตเรา” รับพวงมาลัยคนแสดงจะเข้าใจคำว่าขอตคล้ายเป็นการสรุปจบเรื่องได้

ในบทบาทของผู้กำกับการแสดงการคิดให้มีบทและยังต้องเป็นผู้ที่ส่งต่ออารมณ์ที่วิเคราะห์จากบทส่งไปยังนักแสดงขณะเล่น การใช้ไหวพริบปฏิภาณในการตัดสินใจอย่างสุขุมตีบทแตกต้องประสานกับดนตรีบอกบรรเลงเพลงซึ่งอาจกล่าวได้ว่าถ้าละครชาตรีไม่มีคนบอกบทการแสดงก็ไม่สามารถจะดำเนินไปได้อย่างลื่นไหลติดขัด และไม่เป็นที่ประทับใจผู้ชม นอกจากนี้ประเด็นสำคัญของการแต่งการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของละครชาตรีก็นับอยู่กับคนบอกบทด้วย



ภาพที่ 6 นักแสดงละครชาตรีฟังผู้กำกับ(โตโผ, คนบอกบท, หัวหน้า, เจ้าของคณะ) เล่าเรื่องกำหนดบทบาท ขั้นตอนในการแสดงไปพร้อมกับการเย็บเสื้อด้านหน้า และใส่เครื่องประดับก่อนเริ่มแสดง
ที่มา : ผู้วิจัย (2564)

ด้านเครื่องแต่งกาย พระเอกนางเอกแต่งกายยืนเครื่องพระนาง ตัวตลกแต่งตามบทบาท เช่น ฤๅษี ม้า ฆาตโมด เป็นต้น มีวิธีการออกแบบลวดลายหลากหลาย พบการปักแบบย้อนหลังลง วัสดุที่ใช้มีลูกแก้วใส เลื่อม ด้าย เข็ม ในการปักชุดใช้ความชำนาญแต่ก็มีการปรับเปลี่ยนวิธีให้ง่ายขึ้นโดยการใช้การชิงสะตั้งแทนการจับด้วยมือ การปักจะต้องใช้ความอดทนและมีสมาธิ ถ้ายังไม่ค่อยชำนาญสามารถใช้ปากกาวาดแบบแล้วปักตามลายที่วาดได้ การปักต้องปักให้แน่นจะออกมาสวยงามไม่เลือนหลุดเวลานำไปแต่งตัว



ภาพที่ 7 ลักษณะชุดที่ใช้ในละครชาตรี ที่มีการปักเลื่อม คณะละครชาตรี พ เทพประสิทธิ์
ที่มา : ผู้วิจัย (2564)

ด้านสถานที่การแสดง มีลักษณะเฉพาะซึ่งในอดีตมีการจัดทำโรง 5 เส้า มีเสากลางโรงตั้งตรงโรงตรงไหนก็ได้แต่ต้องมีเสากลางไว้ผู้ชองคลี ตัวละครต้องเวียนรอบ ร้องเชิด ลงเลขยันต์ลงอักขระ คาถาอาคม ปัจจุบันนิยมตั้งกับโต๊ะบูชาครู และปัจจุบันมีการแสดงเพื่อความบันเทิงตามการว่าจ้างของเจ้าภาพได้มีการจัดไฟสีในบริเวณการแสดง



ภาพที่ 8 นางประภาพรรณ ภูมิริน นักแสดงละครชาตรีและคณะจัดการแสดงบริเวณศาลากลาง
หมู่บ้านตำบลหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรีเมื่อ พ.ศ.2505
ที่มา : นางประภาพรรณ ภูมิริน (2564)



ภาพที่ 9 การแสดงละครชาตรี ในช่วงการรำถวายมือ 2563

ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

คุณค่าจริยศาสตร์

คุณค่าจริยศาสตร์ของละครชาตรีแต่เดิมมีวิธีส่งต่อแค่เฉพาะสายตระกูล การศึกษาในเชิงลึกในสาระสำคัญของละครชาตรี ขนบ จารีต ของนาฏยศิลป์ไทยราชสำนักแบบหลวง และขนบจารีตของนาฏยศิลป์ไทยในการแสดงละครชาตรี สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ที่มีใช้เพียงแต่อนุรักษรูปแบบการแสดงเท่านั้น ยังมีประเด็นคุณค่าสำหรับนำไปใช้ตัดสินใจได้วิเคราะห์ข้อมูลให้เห็นถึงสภาพปัญหา พัฒนาการของละครชาตรีที่ปรากฏขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จันทิมา แสงเจริญ (2539) อธิบายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ทางละครชาตรีว่าเป็นการศึกษานอกชั้นเรียน โดยการเรียนรู้และฝึกหัดกันในครอบครัวกับบรรพบุรุษหรือครูในลักษณะตัวต่อตัว และเป็นกลุ่ม โดยผู้รับถ่ายทอดเริ่มฝึกหัดตั้งแต่อายุ 6 - 10 ปี การถ่ายทอดความรู้ทางละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การถ่ายทอดในกลุ่มเครือญาติ และถ่ายทอดให้กับครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนที่สนใจ การถ่ายทอดในกลุ่มเครือญาติ เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้บุตรหลานเครือญาติในตระกูล จากการสัมภาษณ์หัวหน้าคณะละครและผู้แสดง การถ่ายทอดในกลุ่มดังกล่าวเป็นการถ่ายทอดความรู้ทางละครชาตรีให้ทั้งหมดเต็มความสามารถในลักษณะตัวตายตัวแทนโดยจะถ่ายทอดให้กับบุตรเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ หลานและญาติ ผู้รับถ่ายทอดกลุ่มนี้จึงเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกหัดอย่างเข้มงวดมีทักษะทั้งการแสดงละคร ดนตรี และมีความรู้ในจารีตแบบแผนขั้นตอนพิธีกรรมในการแสดงครบ ตลอดจนการชัตหน้าบทซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของผู้ที่จะได้เป็นนายโรงซึ่งหมายถึงตัวพระเอกและหัวหน้าคณะต่อไป โดยมีขั้นตอนการฝึกหัดที่ค่อนข้างจะเป็นแบบแผน ผู้วิจัยขอเสนอเป็นตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการฝึกหัดละครชาตรี

ขั้นตอน	รูปแบบการฝึกหัด
ขั้นที่ 1	ฝึกรำเพลง ได้แก่ รำถวายมือ เพลงช้า และเพลงเร็ว
ขั้นที่ 2	ฝึกรำท่าบทตามเนื้อร้อง รำว่าบทพร้อม ๆ กับการฝึกร้องเพลงโทนชาตรี และฝึกการเป็นลูกคู่ตีกรับรับบท ตามลำดับ
ขั้นที่ 3	ฝึกรำเพลงประเภทเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ เช่น เพลงเสมอ เพลงเชิด เพลงร่ำ และฝึกหัดรำเชิญของในพิธีลาเครื่องสังเวย
ขั้นที่ 4	ฝึกบอกรับ
ขั้นที่ 5	ฝึกขัดหน้าบท และท่าบทในบทร้อง ประกาศโรงตลอดจนเรียนรู้การประกอบพิธีกรรมการแสดง และท่องคาถาต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีกรรมการแสดง

ที่มา : จันทิมา แสงเจริญ (2539)

นักแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีได้เรียนรู้ถึงกระบวนการแสดงด้วยการใช้อารมณ์ความรู้สึกเพื่อเห็นคุณค่าในตนเองนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อตนเองและชุมชน เกิดความพึงพอใจรักในการแสดงและจะเต็มใจเข้ามาฝึกหัดและเคารพบูชาครูแสดงความกตัญญูสังเกตได้จากในทุกครั้งที่มีการแสดงจับเรื่องต้องมีการแสดงทุกครั้งต้องมีการไหว้บูชาครูด้วยเครื่องสังเวยก่อนเริ่มแสดง การไหว้ครูช่วยให้ผู้แสดงละครมีการสงบนิ่งมีสมาธิแสดงถึงความพร้อมและคาดหวังการประสบความสำเร็จในการแสดง



ภาพที่ 10 หัวหน้าคณะการแสดงจัดเตรียมเครื่องสังเวยไหว้ครูก่อนเริ่มการแสดงละครชาตรี

ที่มา : ผู้วิจัย (2564)

นอกจากนี้นักแสดงยังมีคุณลักษณะที่ได้ถูกขัดเกลาอบรมจากคุณครูตามที่ สุมล จันทรสุข (2566) อธิบายว่าผู้แสดงละครมีลักษณะละเอียดอ่อนเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น นักแสดงละครชาตรี รู้สีกว่าตนเป็นคนพิเศษได้รับการชื่นชมเห็นคุณค่าก็มีแรงบันดาลใจให้มีความอดทนสูงเวลามาฝึกหัดละคร เมื่อถึงคราวต้องรับงานการแสดงละครก็จะมีปฏิสัมพันธ์พูดคุยเพิ่มพูนความรู้เรื่องการแสดงอยู่เสมอเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้มากขึ้น บางครั้งรู้แล้วก็ต้องถามเพื่อแสดงความอ่อนน้อม เช่นเดียวกับ บุญธรรม จันทรสุข (2566) ได้อธิบายว่า นักแสดงก็ต้องถามคนบถึงการแสดงทั้งเรื่องราวของตัวละคร เพลงที่ใช้ในการร้องเพื่อให้การแสดงประสบความสำเร็จและมีผลต่อการถูกว่าจ้างงานต่อ เบญจา แก้วอินทร์ (2566) คุณธรรมพื้นฐานในละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี ต้องเสียสละตัวเอง ต้องมีความชอบ จิตใจชอบ มุ่งมั่นในการทำมาหากิน ถ้าทำไม่ดีสิ่งไม่ดีจะเกิดกับตนเอง ปลูกฝังคุณธรรมคำสอน ไม่ทะเลาะอยู่แบบพี่น้องให้ทำความดีไว้เคารพกราบไหว้ผู้มีพระคุณไปลามาไหว้ทักทายมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทุกครูทุกคณะมีการอบรมเหมือนกัน

คุณค่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม และด้านอัตลักษณ์

ด้านวัฒนธรรม

การแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางวัฒนธรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องในบทบาทของการแสดงพื้นบ้าน แสดงการรำ การร้อง สามารถเป็นตัวแทนสื่อสารกับเทพเจ้าได้เมื่อนำไปใช้ในการแก้สบบน ให้กับคนมีความทุกข์นักแสดงละครชาตรีจะรู้สึกว่าเป็นคนช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ให้จึงต้องซื่อสัตย์กับหน้าที่ตนเองนำมาใช้แสดงในพิธีกรรมความเชื่อ แก้สบบนให้คุณพ่อมาช่วย คุณพ่อศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่ามีจริงท่านอยู่ การแก้สบบนถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญบ้าน เถลิมฉลอง มีวิธีการแสดงที่เกี่ยวข้องกับการเคารพบูชาครู ต้องมีดอกไม้ธูปเทียน9 เล่ม ห้ามใช้ดอกขบา มีเหล้าขาว ยาสูบ ครุมนุชย์เชื่อว่าจะหายเจ็บหายไข้ เราต้องร้องเชิญ ยามได้ทุกข์ก็ถวาย ยามได้สุขก็ถวาย



ภาพที่ 11 ละครชาตรีในงานแก้สบบน ณ ศาลหลักเมืองเดิมจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2563

ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ด้านอัตลักษณ์

ละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีจัดการแสดงด้วยการดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว มีกลวิธีในการแสดงที่มีความสอดคล้องกับลักษณะการพูดจาด้วยภาษาท้องถิ่นตามบริบทของจังหวัดเพชรบุรี มีการแต่งเนื้อเรื่องให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งอาจแตกต่างจากพื้นที่อื่นด้วยการร้องซ้ำ ร้องรำ ร้องรำ ในจังหวัดเพชรบุรี ร้องทันใจรวดเร็ว ร้องรำพูด ละครบางที่ไม่มีคนบท ละครไทยโรงใหญ่แต่ร้องซ้ำ ออกหน้าพาทย์

สำเนียงการพูดเสียงเหน่อส่งผลต่อการแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี ถ้าสำเนียงหรือคุยกันคนจำได้เลย เป็นผลดีมีคนบอกว่า “ป้าพูดเพชรเลยผมชอบ หนูชอบ” แต่ละครเป็นนางกะแห้งถึงจะเหน่อเหน่อแบบที่คนดูชอบ “เหน่อดีที่สุด” ส่วนพระเอกเมืองเพชรเล่นละครสีหน้าท่าทางจะออกหมด เวลาแสดงเป็นบทตายาย ภาษาเอกลักษณ์เมืองเพชรจะถูกใช้ ถ้าเป็นจังหวัดอื่นเขาก็พูดสำเนียงตามท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งภาษาถิ่นของจังหวัดเพชรบุรี ออกเหน่อและพูดเร็ว ตัวพระเอกต้องพูดสำเนียงละคร เช่น “เอาไม่หรือก” “เอามะ” ในพื้นที่ที่มีละครชาตรีของจังหวัดนครปฐมปรากฏบางพื้นที่มีสำเนียงเดียวกันอาจกล่าวได้ว่าในขณะที่แสดงผู้แสดงนั้นมีความรู้ตัวตนกายมีความมั่นใจในการออกเสียง ตั้งแต่สำเนียงภาษาพูดที่สะท้อนตัวตนเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นถ้าเริ่มจากความรู้สึกภาคภูมิใจนี้อาจมีการเผยแพร่วิธีการพูด หรือแม้แต่การบูรณาการแลกเปลี่ยนระหว่างภาษากลาง หรือต่างภาษากันในบางครั้งก็มีการปรับประยุกต์และนำเสนอความสวยงามทางภาษานี้คำนึงถึงผู้ชมเป็นสำคัญ



ภาพที่ 12 นักแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี ในบทนางผีเสื้อ ละคร เรื่องพระอภัยมณี

คณะ พ เทพประสิทธิ์ ณ ศูนย์มนุษยวิทยาสรินธร

ที่มา : Youtube.com สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2565

สรุปผลการวิจัย

คุณค่าภูมิปัญญาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีได้วิเคราะห์โดยอาศัยกรอบแนวคิดคุณค่าสุนทรียศาสตร์คุณค่าจริยศาสตร์ และคุณค่าด้านอื่นๆ ได้แก่ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทำให้เห็นถึงองค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านวรรณกรรม ด้านการแสดง ด้านพิธีกรรมความเชื่อ นำไปสู่ประโยชน์ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่มนุษย์ แสดงออกทางพฤติกรรม ได้แก่ ความกตัญญู การมีวินัย สติปัญญา ความรับผิดชอบ ทักษะด้านการสังเกต จดจำ มีสมาธิจดจ่อ มีความพยายามในฝึกฝน ในทางหนึ่งต้องวิเคราะห์แก่นตนเองเมื่อแสดงอย่างตั้งใจ ผู้นั้นจะได้รับผลกระทบดี และในขณะที่นักแสดงละครชาตรีได้รับถ่ายทอดวิธีการแสดง ต้องอาศัยการจดจำที่กระบวนท่า การจดจำท่วงทำนอง การเลียนแบบผู้ถ่ายทอด นอกเหนือไปจากนั้นเมื่อถึงคราวที่ออกแสดงได้ นักแสดงก็ต้องคิดคำเจรจาหรือการรับคำร้องคำเจรจาจากคนบอกบทให้ได้ เมื่อกลับมาสู่ในโลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตประจำวันก็สามารถนำคุณสมบัติเหล่านั้นมาปรับใช้ในโอกาสที่เหมาะสม ดังนั้นจึงควรพิจารณาจำแนกสาระประโยชน์ที่แฝงอยู่ในภูมิปัญญาละครชาตรีมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการสืบสาน อาจเป็นในเชิงระบบหลักสูตรทางการจัดการศึกษา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในท่ามกลางการพัฒนากระแสหลักที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นให้เกิดความสมดุลในชีวิตก่อให้เกิดความสุขต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างยั่งยืนสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

ละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีเป็นภูมิปัญญาที่ถือเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม โดยจำแนกเป็นภูมิปัญญาด้านวรรณกรรม ด้านการแสดง และด้านพิธีกรรมความเชื่อ เมื่อได้ศึกษาข้อมูลจากคู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (อสม.ศ.) ได้กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมต่อประเทศไทยไว้ว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้ถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา มีเกียรติความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นและในชาติ ก่อให้เกิด ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ประชาชน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัย เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของมนุษย์มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับหทัยรัตน์ ทับพร (2566) ได้ศึกษาภูมิปัญญาในแง่ของการพัฒนาท้องถิ่นหรือเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแล้ว ภูมิปัญญาที่ได้ผ่านการกลั่นกรองและสามารถนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้นั้นจะทำให้คนไทยสามารถดำรงชีวิตของตนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สงบและยั่งยืน ดังนั้นการสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีมีเน้นความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญวิถีชีวิตของนักแสดงละครชาตรี การร้องบท การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ความสัมพันธ์เครือญาติ

ตลอดจน มุมมองความคิด ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสุนทรียศาสตร์ จริยศาสตร์ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2556) อธิบายว่า สุนทรียศาสตร์เกี่ยวเนื่องกับคำว่าสุนทรีที่แปลว่า งาม ดี ไพเราะ สุนทรียศาสตร์หมายถึงปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความงามและสิ่งทั้งามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ ส่วนคำว่าสุนทรีภาพนั้นแปลว่าความงามในธรรมชาติหรือความงามของงานศิลปะที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าใจและรู้สึกได้ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษาสุนทรียศาสตร์นักแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีต้องฝึกหัดจนสามารถร้องบท เจริญบาท ตามบทวรรณกรรมที่นายโรงได้ตกลงไว้ ด้วยความคล่องแคล่วไหวพริบปฏิภาณ และออกทำทางได้อย่างสวยงามเข้าใจองค์ประกอบการแสดงอย่างลึกซึ้ง มีการรับรู้ชื่นชมในความงาม

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ประเด็นในการศึกษาและออกแบบเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ในบทวรรณกรรม นักแสดง การร้องเพลง การเล่นดนตรี การใช้พื้นที่ในการแสดง

ดังที่ทักษิณา พิพิธกุล (2559) ได้กล่าวถึงการเข้าถึงสุนทรียรสทางศิลปะจึงเป็นการแสวงหาความจริงด้วยการเผยให้เห็นแก่นสาระภายในของ สรรพสิ่ง ซึ่งเป็นความจริงที่เหนือออกไปจากโลกตามตาเห็นสู่การแสวงหาความจริงแท้อันเป็นสากลด้วยสุนทรียศาสตร์แบบ รูปทรงนิยม (Formalism) ในปัจจุบันความหลากหลายและความตกต้นจากสื่อสารสนเทศทำให้มนุษย์ตั้งคำถามและท้าทายกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่

สุนทรียรสของละครชาตรีเมืองเพชรบุรีมีความจริงที่เป็นแก่นสาระภายในที่ต้องอาศัยวิธีการเข้าถึงผ่านการเรียนรู้ การเข้าใจองค์ประกอบการแสดง นอกจากการชื่นชมผ่านสื่อสารสนเทศ

นอกจากนี้ พาณี สีสวย (2527) ได้ให้ความหมายของสุนทรียศาสตร์เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาที่อยู่ในขอบข่ายที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า (Axiology) ซึ่งเป็นคุณค่าในผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นคำว่า สุนทรียะหมายถึงความงามและศาสตร์ หมายถึงวิชา สุนทรียศาสตร์จึงหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยความงาม ความงามโดยทั่วไปนั่นก็คือ ศิลปะ ที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นการเรียนรู้และเข้าใจในสุนทรียศาสตร์นี้ก็หมายถึง การรับรู้และชื่นชมในความงามของศิลปะที่มนุษย์เป็นผู้สร้างนั่นเอง และได้กล่าวถึงความสำคัญของละครว่าการละครเป็นเรื่องของการรวมงานศิลปะทุกด้านทุกชาติทุกภาษาจะต้องมีศิลปะประจำชาติเพื่อแสดงความเป็นอารยะ ความเป็นตนเองและเป็นกระจกส่องสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญหรือความเสื่อม ตลอดจนลักษณะนิสัยของคนในชาตินั้นสอดคล้องกับคุณค่าจริยศาสตร์ พระแสงง สังฆโสภณ (2528) ได้เขียนไว้ในส่วนหนึ่งของลำนาน่าถ้อยแถลงเป็นบทร้อยกรองของบทละครศีลธรรม เรื่องพญามัจจุราชและเพลงดับชุดพระไตรลักษณ์ ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมหาธาตุ ให้แก่เด็กและเยาวชนผ่านการแสดงละคร ฟ้อนรำ ซึ่งก็อาจหมายถึง การแสดงละครที่มีบทร้อง เจริญ ให้ความเพลิดเพลิน เป็นเครื่องมือหนึ่งในการใช้อบรมสั่งสอนขัดเกลาผู้คนในสังคมจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของคุณค่าละครชาตรีที่มีการสอดแทรก

สอนคุณธรรมวิธีดำเนินชีวิตการแก้ปัญหา การตัดสินใจของตัวละคร การสะท้อนปัญหาทางสังคม การสอน ความกตัญญู การสอนให้รู้จักความอดทน มีวินัย ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นคุณค่าปรากฏอยู่ในละคร ชาติจังหวัดเพชรบุรีสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความรู้สึกภายในของ ไพบุลย์ โสภณสุภาพ (2562) ได้ วิเคราะห์ถึง ความตระหนักรู้คือจุดเริ่มต้นของการกลับไปเชื่อมตัวตนและสำรวจตนเอง วิธีการฝึกความตระหนักรู้ ทำให้หลายรูปแบบ เช่น การเคลื่อนไหวร่างกายการกระบวนทางดนตรี กระบวนการละครการฝึกโยคะ การฝึก การหายใจ รวมไปถึงกิจกรรมทุกรูปแบบที่เชื่อมความคิด ความรู้สึก และร่างกายการเห็นคุณค่าในตนเอง และความสามารถในการตระหนักรู้ คือประเด็นเรียนรู้ที่นักคิด นักการศึกษาให้ความสำคัญ จะทำอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่รู้ และกลับมามีความตระหนักรู้สภาวะภายในของตนเองเพื่อเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย รู้เท่าทันชีวิต รู้จักตัวตนที่แท้จริง

การศึกษาตัวตนของนักแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่การสังเกตสำเนียงภาษาพูดที่ สะท้อนตัวตนเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นถ้าเริ่มจากความรู้สึกภาคภูมิใจนี้อาจมีการเผยแพร่วิธีการพูด หรือ แม้แต่การบูรณาการแลกเปลี่ยนระหว่างภาษากลาง หรือต่างภาษากันโดยคำนึงถึงผู้ชมเป็นสำคัญเพื่อสกัดให้เห็นถึงแก่นคุณค่าจริยศาสตร์และนำมาปรับประยุกต์เป็นแนวทางในการสืบสานต่อไป เพราะคำว่าคุณค่าใน มนุษย์ย่อมพัฒนามนุษย์ และมนุษย์ก็จะพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพโดยมี เป้าหมายให้เกิดความดีงาม ตามที่ บุญมี แพนแก้ว (2539) อภิปรายถึงขอบเขตเนื้อหาของจริยศาสตร์ว่า แบ่งออกได้เป็น 2 สาขา คือ 1) อภจริยศาสตร์ ที่ศึกษาเรื่องธรรมชาติของความดี การนิยามความดี ความดี มีจริงหรือไม่ ความดีสูงสุดเป็นอย่างไร และ 2) อุดมคติชีวิต ศึกษาถึงอุดมการณ์อันสูงสุดของชีวิตมนุษย์ สอดคล้องกับพระเมธีธรรมาภรณ์ (2546) กล่าวว่าเป้าหมายของชีวิต คือ สันติสุขส่วนบุคคล เป้าหมายของ สังคม คือ สันติภาพของสังคม เป้าหมายที่ถึงปรารถนาสำเร็จได้ โดยขึ้นอยู่กับภารกิจธรรมอย่างถูกต้อง สันติสุขของบุคคล คือการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ดังนั้นจริยศาสตร์มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์มีทั้ง การศึกษาธรรมชาติ อุดมคติ เป้าหมายของชีวิต สันติสุขส่วนบุคคลสันติภาพของสังคม ซึ่งล้วนแล้วต้อง อาศัยจริยศาสตร์ อาจพิจารณาแนวทางการเรียนรู้จริยธรรมของไทยดั้งเดิม ส. ศิวรักษ์ (2545: 215) อธิบาย ว่าจริยธรรมดั้งเดิมของเราไม่ได้เน้นที่ความสำเร็จในชีวิต ไม่เน้นที่ความมั่งคั่งมั่นคงในทางอัครฐาน หรือ ความสะดวกสบายชนิดฟุ้งเฟ้อ จริยธรรมและวัฒนธรรมของบ้านเมืองมีพุทธกระแสเป็นตัวกำหนดหลัก สำหรับคนไทยส่วนใหญ่ที่ถือพุทธการสั่งสอนคุณความดีก็ใช้วัฒนธรรมประเพณีและการศึกษาตามบ้าน ตาม วัดเป็นแกนที่สำคัญ พ่อแม่สอนลูกครูบาอาจารย์และพระสงฆ์องค์เจ้าสอนศิษย์ โดยพุทธประเพณีต่างๆที่ กล่อมเกลาชีวิตตามปฏิทินต่าง ๆ ในรอบปี ดังนั้นความเป็นไทยแบบดั้งเดิมการสั่งสอนคุณความดีกล่อมเกลา ชีวิตใช้วัฒนธรรมประเพณีและการศึกษาตามบ้าน ตามวัดเป็นแกนที่สำคัญ พ่อแม่สอนลูกครูบาอาจารย์และ พระสงฆ์องค์เจ้าสอนศิษย์ และปัจจุบันการอบรมสั่งสอนหรือปลูกฝังความดีงามด้วย เมื่อสภาพสังคม

วัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไปตามกระแสสังคมปัจจุบัน กระบวนการละครอาจเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยปลูกฝังที่เริ่มที่ภายในจิตใจ เพื่อการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตัวตนภายใน การเรียนรู้อย่างองค์รวม

การเห็นคุณค่าในตนเองส่งผลดีต่อตนเองชุมชนสังคมได้เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับการศึกษาในแง่ประโยชน์ของการละครตามการศึกษาของไพบุลย์ โสภณสุภาพ (2562) อธิบายว่า เรื่องละครเพื่อการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตัวตนภายในได้ทดลองออกแบบและนำกระบวนการละครเพื่อการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตัวตนภายใน ไปใช้กับเยาวชนหญิงศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนบ้านปราณี และขอนแก่น ซึ่งลงนำแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) แนวคิดการเรียนรู้แนวจิตปัญญาศึกษา (Contemplative education) แนวคิดการเรียนรู้อย่างองค์รวม (Holistic Learning) แนวคิดละครเพื่อการเรียนรู้ (Learning Theatre) และแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้เห็นว่าละครชาตรีก่อให้เกิดประโยชน์หรือสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่มนุษย์ ที่อยู่ท่ามกลางกระแสการพัฒาที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ในทางหนึ่งละครชาตรีที่ต้องวิเคราะห์แก่นตนเองการแสดงอย่างตั้งใจ ผู้คนจะได้รับผลกระทบดีและในขณะที่นักแสดงละครชาตรีได้รับถ่ายทอดวิธีการแสดง ต้องอาศัยการจดจ่อที่กระบวนการทำ การจดจำท่วงทำนอง การเลียนแบบผู้ถ่ายทอด นอกเหนือไปกว่านั้นเมื่อถึงคราวที่ออกแสดงได้ นักแสดงก็ต้องคิดคำเจรจาหรือการรับคำร้องคำเจรจาจากคนบอกบทให้ได้ เมื่อกลับมาสู่ในโลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตประจำวันก็สามารถนำคุณสมบัติเหล่านั้นมาปรับใช้ในการสื่อสารหากแต่ต้องมีโอกาสที่เหมาะสมและผนวกกับคุณค่าทางจริยศาสตร์ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ในเชิงบูรณาการ ส่วนที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่ามาใช้ร่วมกันอย่างผสมกลมกลืนเพื่อบรรลุจุดหมายที่ต้องการ ซึ่งเป็นจุดหมายที่ประสานประโยชน์ใช้สอยกับคุณค่าทางจิตใจ เทคโนโลยีกับความงาม ปัญญาภิบาลมณเฑียร สภาวะที่เป็นอยู่กับอุดมคติ เป็นการใช้จินตนาการในโลกของความจริงและเป็นการยังความจริงในจินตนาการเกิดในโลก รังสรรค์วิถีชีวิตความคิดนึกของผู้คนให้เกิดเป็นอัตลักษณ์แห่งยุคสมัย

จากการวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาการแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี ตามกรอบแนวคิดคุณค่าสุนทรียศาสตร์ คุณค่าจริยศาสตร์ คุณค่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม และด้านอัตลักษณ์ ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการแสดงละครชาตรีในการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่อาจนำไปใช้พัฒนาทักษะภายในของมนุษย์และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีแนวทางการสืบสานต่อยอดองค์ความรู้ที่แฝงอยู่ในละครชาตรีด้วยระบบหลักสูตรทางการการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเร่งศึกษาข้อมูลบุคลากรละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนบอกบทละคร
2. ควรยกระดับละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีให้เป็นงานศิลปะการแสดงในเชิงสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดงที่ตอบสนองความต้องการของผู้ชมในยุคสมัยปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- จันทิมา แสงเจริญ. (2539). **ละครชาตรีเมืองเพชร**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ศิลปกรรมศาสตร์ (ดุริยางไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทักษิณา พิพิธกุล. (2559). สุนทรียศาสตร์กับศิลปะ : จากการเสนอภาพตัวแทนถึงสุนทรียะเชิงสัมพันธ์. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 17(2): 18-24.
- นาวิ สาสงเคราะห์, จินตนา สายทองคำ และสุรัตน์ จงดา. (2560). วิเคราะห์อัตลักษณ์ตัวนายโรงละครชาตรีเมืองเพชร. **Veridian E-Journal: ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, 10(1): 666-678.
- บุญมี แทนแก้ว. (2539). **จริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เบญจา แก้วอิน. (2566). หัวหน้าคณะ เบญจาศิษย์ฉลองศรี. สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2566.
- บุญธรรม จันทรสุข. (2566). หัวหน้าคณะ พรหมสุวรรณ. สัมภาษณ์ 14 สิงหาคม 2566.
- ประทีนทิพย์ โสสกุล. (2566). หัวหน้าคณะประทีนทิพย์. สัมภาษณ์ 16 สิงหาคม 2566.
- ประภาพรรณ ภูมิริน. (2564). นักแสดงละครชาตรีและคณะจัดการแสดงบริเวณศาลากลางหมู่บ้านตำบลหนองจอก อำเภอยะยา จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรีเมื่อ พ.ศ.2505. สัมภาษณ์ 16 สิงหาคม 2566.
- ประเวศ วะสี. (2547). ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการพัฒนา. **ราชบัณฑิตยสถาน**, 29(2): 275-280.
- พาณี สีสวย. (2527). **สุนทรียะของนาฏศิลป์ไทย**. เอกสารประกอบการเรียนการสอนของภาควิชา นาฏศิลป์ คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี, หน้า 1-14.
- ไพบูลย์ โสภณสุภาพ. (2562). **ละครเพื่อการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตัวตนภายใน**. วารสารดนตรีและการแสดง คณะดนตรีและการแสดงมหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). **การควบคุมสัญญาชาตญาณ**. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ก.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วนิดา อินทรอำนวย. (2560). **พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559**. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 15, 2566 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1544
- วิฑูรย์ คุ่มหอม. (2566). หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2566.
- ส.ศิวรักษ์. (2545). **ปรัชญาการศึกษา: ศาสตร์และศิลป์แห่งการปฏิรูปการเรียนรู้** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2549). **นาฏศิลป์ไทยรัชกาลที่ 9**. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.

สุรศักดิ์ ปานลักษณ์ และภัทระ คมขำ. (2562). **ระเบียบวิธีการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบละครชาตรี**

คณะชุดประเสริฐ ในชุมชน เกาะบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมน จันทรสุข. (2566). หัวหน้าคณะ พ เทพประสิทธิ์. สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2566.

สะอาด จันทรสุข. (2566). หัวหน้าคณะ ธิดาพรมสุวรรณ. สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2566.

เสน่ห์ จามริก. (2537). **แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย : บทวิเคราะห์เบื้องต้น** (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ : มูลนิธิ,

หทัยรัตน์ ทับพร. (2566). **ภูมิปัญญาไทยกับพัฒนศึกษา**. กรุงเทพฯ: พรรณีพรินต์ติ้งเซ็นเตอร์

หน่วยส่งเสริมจริยธรรม วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี. (2528). **บทละครศีลธรรมเรื่องพญา**

มัจจุราชและเพลงดับชุดพระไตรลักษณ์. เพชรบุรี: วัดมหาธาตุวรวิหาร.